

Fiskeridirektoratet
postmottak@fiskeridir.no

Trondheim, 24. november 2015

Innspill omkring den nasjonale overvåkingen av elver som skal danne grunnlag for tiltak for uttak av rømt laks i elv

Vi har fått en ny forskrift med definerte tall og grenser for når innslag av rømt laks er for høyt slik at tiltak må iverksettes (>10 %). Vi har også fått Oppdretternes sammenslutning for utfisking av rømt oppdrettslaks (OURO) som skal vurdere hvor og hvilke tiltak som skal iverksettes hvis grensene overskrides. En rasjonell og god oppfølging av tiltak forutsetter en pålitelig metode for kvantifisering av andel oppdrettslaks i elv, med en akseptabel usikkerhet.

Forskriften angir at metoder som skal brukes i overvåkingen skal baseres på årsprosent eller gytefisktellinger. For disse og eventuelle andre metoder er det behov for en evaluering av presisjon i kvantifiseringen av andel oppdrettet fisk i elv, effekten metoden har på vill laksefisk, og hvorvidt den kan gi et grunnlag for iverksetting av tiltak før gyting.

Standardisert og presis overvåkingsmetodikk

Overvåkingstallene, som i dag i stor grad er basert på fangsttall, estimater og beregninger, og som brukes både til å si noe om bestand og innslag av rømt fisk, må være kvalitetssikret og så presise at det kan rettferdiggjøres at flere næringer skal reguleres og sette inn omfattende tiltak på basis av disse tallene. Det er de ikke i dag. Av overvåkingsmetodikker er det kun gytefisktellinger som er standardisert.

Når innslagene av rømt fisk i elv oppgis og skal vurderes, må de dessuten være korrigert for eventuelt uttak av rømt fisk. Dette er heller ikke på plass i dag.

Skånsomme og operative metoder

Formålet med Forskrift om utfisking mv av rømt oppdrettsfisk er «å redusere risikoen for genetisk påverknad frå akvakultur på ville bestandar av laksefisk». Dette betinger at det må finnes tilstrekkelig operative metoder for uttak av rømt fisk i elv forut for gyting. Tiltak året etter er u hensiktsmessig og lite målrettet.

Tradisjonelt har både overvåking og utfisking i stor grad vært basert på metoder som medfører at også villaksen som skal gyte kan bli stresset og skadelidende. Bilder tatt under høstfisket viser også at gytemoden fisk ikke skal håndteres mye før eksempelvis melke går tapt. Dette betyr at metodenes skånsomhet bør være en del av vurderingen ved overvåking og uttak av rømt fisk.

Kunnskapsbasert overvåking og forvaltning

Det er viktig at beslutningsgrunnlaget for OURO sine vurderinger om tiltak skal være kunnskapsbasert, og så riktig og hensiktsmessig som mulig ut fra oppdatert kunnskap om metoder, beregningsgrunnlag og usikkerhet i metodikk. Vi er derfor opptatt av at metodikken som brukes i overvåkingen må være kvalitetssikret, standardisert og mest mulig presis. Dette er viktigere enn en eventuell videreføring av lange tidsserier. Mange av disse gamle undersøkelsene er basert på svært usikre data.

Videre må metodikken og den praktiske gjennomføringen av denne bli godt beskrevet og implementert. Vi forventer at data fra undersøkelser hvor dette ikke er på plass for framtiden heller ikke blir brukt eller hensyntatt i overvåkingsprogrammet. Dette er viktig både for havbruksnæringen, elveeiere og sjølaksefiskerne. Vi ser fram til at den lovte felthåndboken snart må foreligge.

Vi forventer også at man så langt som mulig vurderer, tilpasser og bruker den metodikken som gir de sikreste og mest presise resultatene i den enkelte elv som skal overvåkes.

Gytefisktellinger

Gytefisktellinger er en skånsom overvåkingsmetodikk som er standardisert gjennom Norsk Standardisering, som baserer seg på direkte observasjoner/tellinger, og som i hovedsak utføres av profesjonelle med mer trening enn de fleste i å skille mellom vill og oppdrettet fisk. Den kan videre langt på vei tallfeste gytebestandene, og gi en umiddelbar indikasjon på om tiltak (utfisking) bør iverksettes der og da. I egnede elver er metoden dessuten angitt å være kostnadseffektiv (Ref: Fisken og havet, særnummer 2b-2015).

Metoden er ikke anvendelig for alle typer elver, og det blir vurdert av flere som en svakhet at den er basert på visuelle observasjoner. Dårlige observasjonsforhold og store vannvolum kan gjøre metoden uegnet eller vanskelig å gjennomføre. Erfaringer i bl.a. de store elvene rundt Trondheimsfjorden de siste årene viser at dette er godt egnede metoder. Vi ønsker derfor at drivtellingene skal vurderes som preferert metodikk i aktuelle elver for gytefisktellinger.

I motsetning til høstfisket, vil drivtellingene også kunne gi detaljerte opplysninger om bestandssituasjonene for laks og ørret, utnyttelsesgraden og mengde gytefisk i elva, uten å stresse gytefisk i nevneverdig grad. Dette er positivt både for gytefisk og elveeierne, som får en bedre oversikt både over gytebestand og forholdene i elva, samt en mulighet til å ta ut eventuell rømt oppdrettsfisk med en gang. Gjenkjennelsen av oppdrettsfisk er i praksis så god at dette vil gi en vesentlig reduksjon i risiko for at oppdrettsfisk skal kunne formere seg med villfisk.

Årsprosent

Årsprosenten er som regel et tall beregnet ut fra to fangsttall som i utgangspunktet vil være beheftet med stor usikkerhet. En har forsøkt å ta hensyn til at det ene sannsynligvis er overestimert og det andre underestimert gjennom å lage en formel for årsprosenten som stipulerer den antatte sammenhengen mellom innslaget av rømt oppdrettslaks i sports- og høstfisket. (Ref. Fisken og havet, særnummer 2b-2015). For å kunne si noe om innslaget av rømt fisk i en bestand må en dessuten ha gode tall eller beregninger for gytebestandens størrelse de aktuelle årene (ref. bl.a. Rapport fra havforskningen nr 7-2011). Vi stiller spørsmål ved i hvor mange elver, der overvåking i hovedsak er basert på fangst, at dette

er på plass. Vi kan risikere at tiltak skal vurderes ut fra usikre fangsttall, benyttet til å beregne/anta en årsprosent i en gytebestand hvis størrelse også er beheftet med stor usikkerhet. Og hvor presis kan denne metoden da bli? Vi stiller videre spørsmål ved om den fortsatt kan være anvendelig når en etter hvert vet mer om at det faktisk er ulikheter både i innsig og innsigstidspunkt fra år til år, i fangst under ulike vær – og temperaturforhold, i tidspunkt for innsig mellom villaks og oppdrettslaks mellom år og elver, i bitevillighet mellom vill og rømt fisk og i deres fordeling i elva før og under gyting. Vi ser store utfordringer knyttet til å kunne standardisere disse metodene tilstrekkelig for de ulike elvene, og for å kunne gjennomføre en fangstbasert overvåking uten at villfisker forstyrres/stresses/skades forut for gyting. Det er videre grunn til å stille spørsmål ved i hvor stor grad metodene faktisk kan danne et godt grunnlag for vurdering av behov for utfisking. **Vi ønsker derfor at en velger metoder som er egnet til å vurdere om innslaget av rømt fisk er under 4 %, mellom 4 og 10 %, eller over 10%. Metodene må kunne gjennomføres med minst mulig påvirkning på villaksen, og de må muliggjøre uttak av rømt laks samme sesong som målingene foretas.**

Kilenotovervåking vil være et godt supplement

Vi registrerer med interesse at undersøkelser blant annet fra Trondheimsfjorden indikerer at en løpende overvåking fra kilenotstasjoner i aktuelle fjorder blant annet vil kunne gi tidlig varsel om høye andeler rømt oppdrettslaks i fjorden både til havbruksnæringen, elveeiere og OURO. Slike stasjoner, plassert i egnede fjorder, vil ifølge forskerne kunne være viktig både for miljøforvaltning, fiskeriforvaltning, havbruksnæring og rettighetshavere i sjø og elver (Ref. NINA Rapport 1194). Vi ber Fiskeridirektoratet om at kilenøter skal være en relevant del av den totale nasjonale overvåkingen. Kilenøter kan brukes til tidlig varsling og kan trolig i flere områder erstatte undersøkelser i vassdragene så lenge innslag av rømt laks i kilenøtene viser lave innslag.

Samarbeid mellom fiskeri- og miljømyndighetene

For å utnytte de offentlige midlene til beste for villaksen og havbruksnæringen bør det være et samarbeid mellom fiskeri- og miljømyndighetene slik at overvåkingen blir koordinert.

Vi ber om et møte for å diskutere dette nærmere.

Med vennlig hilsen

Arne Jørrestol (sign.)
Leder Norges grunneier-
og sjølaksefiskerlag.

Torstein Rognes (sign.)
Elvene rundt
Trondheimsfjorden

Rune Krogdahl (sign.)
Elvene rundt
Trondheimsfjorden

Henrik Stenwig
Dir miljø og helse
Sjømat Norge

Kopi: Nærings- og fiskeridepartementet